

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

(найменування центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки)

Національний університет «Запорізька політехніка»

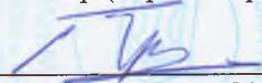
(повне найменування закладу вищої освіти)

Кафедра Фізичної терапії та ерготерапії

(найменування кафедри, яка відповідає за дисципліну)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор (перший проректор)

« _____ » _____ 20__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 05 Фізична терапія в кардіології та пульмонології

(код і назва навчальної дисципліни)

спеціальність 227 «Терапія та реабілітація»

(код і найменування спеціальності)

освітня програма (спеціалізація) Фізична реабілітація (227.01 Фізична терапія)

(назва освітньої програми (спеціалізації))

факультет Управління фізичною культурою та спортом

(найменування факультету)

мова навчання українська

2023 рік

Робоча програма Фізична терапія в кардіології та пульмонології для студентів
(магістрів)

(назва навчальної дисципліни)

спеціальності терапія та реабілітація,

освітня програма (спеціалізація) Фізична реабілітація (227.01 - Фізична терапія).

(назва освітньої програми (спеціалізації))

« 31 » 08 _____, 2024 року - 16 с.

Розробники: Мирна А.І., доцент, к.мед. наук

(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри Фізичної терапії та ерготерапії

Протокол від « 31 » 08 _____ 20 23 _____ року № 1 _____

Завідувач кафедри фізичної терапії та ерготерапії _____

(найменування кафедри)

« 31 » 08 _____ 20 23 _____ року _____ (Ковальова О.В.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Схвалено науково-методичною комісією _____ факультету

управління фізичною культурою та спортом _____

(найменування факультету)

Протокол від « 31 » 08 _____ 20 23 _____ року № 1 _____

« 31 » 08 _____ 20 23 _____ року Голова _____ (Пуцина І.В.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Узгоджено групою забезпечення освітньої програми* _____

« _____ » _____ 20 _____ року Керівник групи _____ (_____)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

*Якщо дисципліна викладається невипусковою кафедрою

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Галузь знань <u>22 «Охорона здоров'я»</u> (шифр і найменування)	обов'язкова	
Модулів – 1	Терапія та реабілітація (Фізична реабілітація, 227.01 Фізична терапія) (код і найменування)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	-
Індивідуальне науково-дослідне завдання <u>не передбачено навчальним планом</u> (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 180		1-й	-
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 5 самостійної роботи студента – 9	Освітній ступінь: магістр	26 год.	-
		Практичні, семінарські	
		38 год.	-
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		116 год.	-
Індивідуальні завдання:			
-			
Вид контролю: екзамен			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 1/1,8

для заочної форми навчання – «-»

1. Мета навчальної дисципліни

Мета - підготовка висококваліфікованих фахівців, які можуть володіти знаннями щодо методології фізичної терапії в кардіології та пульмонології, ефективно впровадити її в діяльність лікувальних і реабілітаційних закладів, здатних задовольняти потреби суспільства і держави в реабілітаційній допомозі.

Завдання: сформувати знання щодо особливостей патогенезу, клінічних проявів та перебігу найпоширеніших захворювань серцево-судинної і дихальної систем; сприяти оволодінню методологією і методами дослідження функціонального стану систем дихання і кровообігу; ознайомити з науково-методологічними засадами проведення фізичної терапії у кардіологічних і пульмонологічних хворих; сприяти розвитку у здобувачів вищої освіти професійного мислення і навичок побудови індивідуальних програм фізичної терапії.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен отримати **загальні компетентності:**

ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 03. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 04. Здатність виявляти та вирішувати проблеми.

ЗК 05. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності (СК):

СК 02. Здатність клінічно мислити, планувати терапію, застосовувати науково обґрунтовані засоби та методи доказової практики (Evidence-based practice), аналізувати та інтерпретувати результати, вносити корективи до розробленої програми фізичної терапії або ерготерапії чи компонентів індивідуального реабілітаційного плану.

СК 03. Здатність ефективно спілкуватися з пацієнтом/клієнтом, його родиною й опікунами, формувати розуміння власних потреб пацієнта та шукати шляхи їх реалізації, розробляти та впроваджувати домашню програму терапії.

спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності (СК) визначені закладом вищої освіти:

СК 06. Здатність до впровадження в програми фізичної терапії різних верств населення елементів стратегій ерготерапевтичного втручання.

фахові компетентності:

СКфт 01. Здатність розуміти клінічний та реабілітаційний діагноз пацієнта/клієнта, перебіг захворювання і тактику лікування.

СКфт 03. Здатність прогнозувати результати фізичної терапії, формулювати цілі, складати, обговорювати та пояснювати програму фізичної терапії, або компоненти індивідуального реабілітаційного плану, які стосуються фізичної терапії.

СКфт 04. Здатність проводити фізичну терапію осіб різних вікових, нозологічних та професійних груп при складних прогресуючих та мультисистемних порушеннях.

СКфт 05. Здатність планувати та контролювати тривалість та інтенсивність терапевтичних заходів для забезпечення їх відповідності стану здоров'я, функціональним можливостям пацієнта/клієнта та цілям фізичної терапії.

очікувані програмні результати навчання:

ПРН 02. Уміти вибирати і аналізувати інформацію про стан пацієнта.

ПРН 03. Проводити фізичну терапію пацієнтів/клієнтів різного віку зі складними патологічними процесами та порушеннями.

ПРН 04. Оцінювати, обговорювати та застосовувати результати наукових досліджень у клінічній, науковій, освітній та адміністративній діяльності.

ПРН 05. Проводити опитування (суб'єктивне обстеження) пацієнта/клієнта для визначення порушень функції, активності та участі.

ПРН 07. Спілкуватися з пацієнтом/клієнтом для визначення його потреб та очікувань щодо його рухової активності та результатів фізичної терапії.

ПРН 10. Створювати (планувати) програму фізичної терапії окремо, або як частину індивідуального реабілітаційного плану.

ПРН 11. Реалізовувати програми фізичної терапії фізичної терапії окремо, або як частину індивідуального реабілітаційного плану відповідно до наявних ресурсів і оточення.

ПРН 12. Здійснювати етапний, поточний та оперативний контроль стану пацієнта/клієнта, аналізувати результати виконання програми фізичної терапії.

ПРН 13. Коректувати хід виконання програми фізичної терапії на основі аналізу запланованих та досягнутих результатів.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Фізична терапія в кардіології.

Тема 1. Форми і засоби фізичної терапії при патології серцево-судинної системи.

Засоби фізичної терапії та форми їх проведення з проекцією на хворих кардіологічного профілю. Руховий режим. Кінезіотерапія. Терапевтичні вправи. Масаж. Фармакотерапія. Дозована хода. Теренкур. Фізіотерапевтичні методи. Можливості використання додаткових методик фізичної терапії в комплексному лікуванні. Етапи реабілітації.

Тема 2. Фізична терапія при ішемічній хворобі серця, інфаркті міокарда.

Визначення ішемічної хвороби серця. Патогенез розвитку, основні клінічні прояви, класифікація, особливості діагностики. Методи медикаментозного та немедикаментозного лікування. Можливі ускладнення перебігу. Особливості інфаркту міокарда і його можливі ускладнення. Засоби фізичної терапії для допомоги хворим на ішемічну хворобу серця. Особливості етапів реабілітації.

Тема 3. Фізична терапія при гіпертонічній хворобі.

Визначення есенціальної артеріальної гіпертензії (гіпертонічної хвороби). Патогенез розвитку, основні клінічні прояви, класифікація, особливості діагностики. Методи лікування гіпертонічної хвороби. Відмінності гіпертонічної

хвороби від інших видів артеріальної гіпертензії (симптоматичної). Основні та додаткові засоби фізичної терапії для допомоги хворим на гіпертонічну хворобу. Варіанти ускладнень. Етапи реабілітації.

Тема 4. Фізична терапія при серцевій недостатності.

Визначення серцевої недостатності, недостатності кровообігу. Причини серцевої недостатності, патогенез, класифікація, клінічна картина. Функціональні класи серцевої недостатності. Можливі засоби фізичної терапії для допомоги хворим з серцевою недостатністю. Показання та протипоказання до проведення фізичної терапії при серцевій недостатності.

Тема 5. Фізична терапія при вадах серця.

Поняття про вади серця, класифікація, механізм розвитку і прогресування вад, зміни гемодинаміки, особливості клінічної картини при різних вадах серця. Діагностичні можливості. Засоби фізичної терапії, які можна використати при вадах серця. Оперативні втручання, які виконують при вадах серця і можливості засобів фізичної терапії при реабілітації після цих втручань. Етапи реабілітації хворих з вадами серця.

Тема 6. Фізична терапія при запальних захворюваннях серця.

Поняття про запальні захворювання серця, класифікація, основні моменти етіології, патогенезу, клінічних особливостей, можливі наслідки і ускладнення. Діагностичні можливості. Засоби фізичної терапії, які можливо використовувати при запальних захворюваннях серця. Показання та протипоказання у фізичній терапії при запальних захворюваннях серця. Етапи клінічної реабілітації в залежності від перебігу захворювання.

Тема 7. Фізична реабілітація після оперативних втручань на серці і судинах.

Розбір захворювань серця і судин, при яких виконуються оперативні втручання як метод лікування. Види і особливості оперативних втручань на серці і судинах. Діагностичні можливості. Засоби фізичної терапії, які можливо виконати при реабілітації хворих після оперативних втручань на серці і судинах. Етапи реабілітації.

Змістовий модуль 2. Фізична терапія в пульмонології.

Тема 8. Форми і засоби фізичної реабілітації при патології дихальної системи.

Засоби фізичної терапії та форми їх проведення з проекцією на хворих пульмонологічного профілю. Руховий режим. Кінезіотерапія. Терапевтичні вправи. Масаж. Фармакотерапія. Дихальні вправи і види дихальної гімнастики. Дозована хода. Теренкур. Фізіотерапевтичні методи. Можливості використання додаткових методик фізичної терапії в комплексному лікуванні. Етапи реабілітації.

Тема 9. Фізична терапія при гострих захворюваннях дихальної системи.

Поняття про гострі захворювання дихальної системи. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна картина, особливості перебігу, діагностика, можливі ускладнення, варіанти лікувальної тактики. Пневмонії і їх ускладнення, види, клінічний перебіг, лікувальна тактика в залежності від етіології. Можливості використання основних і додаткових методик фізичної терапії в комплексному лікуванні. Етапи реабілітації.

Тема 10. Фізична терапія при хронічних неспецифічних захворюваннях легень.

Поняття про хронічні неспецифічні захворювання дихальної системи. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна картина, особливості перебігу, діагностика, можливі ускладнення, варіанти лікувальної тактики. Можливості використання основних і додаткових методик фізичної терапії в комплексному лікуванні. Етапи реабілітації.

Тема 11. Фізична терапія при дихальній недостатності. Легенева гіпертензія.

Поняття про патологічні стани, внаслідок яких виникає дихальна недостатність та легенева гіпертензія. Класифікація, особливості діагностики, клінічних проявів, варіанти перебігу. Можливості використання основних і додаткових методик фізичної терапії в комплексному лікуванні. Етапи реабілітації.

Тема 12. Особливості фізичної терапії при бронхіальній астмі.

Поняття про бронхіальну астму. Етіологія, патогенез, класифікація, клінічна картина, особливості перебігу, можливі ускладнення, особливості діагностичного контролю, варіанти лікувальної тактики. Можливості використання основних і додаткових методик фізичної терапії в комплексному лікуванні. Етапи реабілітації.

Тема 13. Особливості фізичної терапії після перенесених ГРВІ і їх ускладнень.

Поняття про гострі респіраторні вірусні захворювання, види, основні особливості клініки, діагностики, лікування. Можливі ускладнення, наслідки цих ускладнень. Варіанти використання засобів фізичної терапії при різних ГРВІ. Підбір засобів фізичної терапії в залежності від періоду і перебігу захворювання, показання і протипоказання до них. Особливості фізичної терапії після перенесеного Covid-19 і його ускладнень. Етапи реабілітації.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма						Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		лк	пр	лаб	інд	с.р.		лк	пр	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Модуль 1													
Змістовий модуль 1. Фізична терапія в кардіології.													
Тема 1. Форми і засоби фізичної реабілітації при патології серцево-судинної системи.	10	2	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-	
Тема 2. Фізична терапія при ішемічній хворобі серця, інфаркті міокарда.	16	2	4	-	-	10	-	-	-	-	-	-	
Тема 3. Фізична терапія при гіпертонічній хворобі.	15	2	2	-	-	11	-	-	-	-	-	-	
Тема 4. Фізична терапія при серцевій недостатності.	16	2	4	-	-	10	-	-	-	-	-	-	
Тема 5. Фізична реабілітація при вадах серця.	14	2	2	-	-	10	-	-	-	-	-	-	
Тема 6. Фізична терапія при запальних захворюваннях серця.	12	2	2	-	-	8	-	-	-	-	-	-	
Тема 7. Фізична терапія після оперативних втручань на серці і судинах.	6	2	2			2							
Разом за змістовим модулем 1	89	14	18	-	-	57	-	-	-	-	-	-	

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Форми і засоби фізичної реабілітації при патології серцево-судинної системи.	2
2	Фізична терапія при ішемічній хворобі серця, інфаркті міокарда.	4
3	Фізична терапія при гіпертонічній хворобі.	2
4	Фізична терапія при серцевій недостатності.	4
5	Фізична реабілітація при вадах серця.	2
6	Фізична терапія при запальних захворюваннях серця.	2
7	Фізична терапія після оперативних втручань на серці і судинах.	2
8	Форми і засоби фізичної терапії при патології дихальної системи.	4
9	Фізична терапія при гострих захворюваннях дихальної системи.	2
10	Фізична терапія при хронічних неспецифічних захворюваннях легень.	4
11	Фізична терапія при дихальній недостатності. Легенева гіпертензія.	4
12	Особливості фізичної терапії при бронхіальній астмі.	4
13	Особливості фізичної терапії після перенесених ГРВІ і їх ускладнень.	2

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	2	3
1	Форми і засоби фізичної реабілітації при патології серцево-судинної системи.	8
2	Фізична терапія при ішемічній хворобі серця, інфаркті міокарда.	8
3	Фізична терапія при гіпертонічній хворобі.	10
4	Фізична терапія при серцевій недостатності.	8
5	Фізична реабілітація при вадах серця.	10
6	Фізична терапія при запальних захворюваннях серця.	10
7	Фізична терапія після оперативних втручань на серці і судинах.	10
8	Форми і засоби фізичної терапії при патології дихальної системи.	8
9	Фізична терапія при гострих захворюваннях дихальної системи.	8

1	2	3
10	Фізична терапія при хронічних неспецифічних захворюваннях легень.	10
11	Фізична терапія при дихальній недостатності. Легенева гіпертензія.	8
12	Особливості фізичної терапії при бронхіальній астмі.	8
13	Особливості фізичної терапії після перенесених ГРВІ і їх ускладнень.	10
	Разом	116

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання не передбачені навчальним планом.

7. Методи навчання

Під час викладання дисципліни використовуються наступні методи навчання:

- *словесні методи навчання*: лекція (для викладення основного навчального матеріалу), пояснення (для розкриття сутності певного явища, закону, процесу), розповідь (для оповідної, описової форми розкриття навчального матеріалу), бесіда (для усвідомлення за допомогою діалогу нових явищ, понять);

- *наочні методи навчання*: ілюстрування (для розкриття предметів і процесів через їх символічне зображення, а саме малюнки, схеми, графіки), демонстрування (для наочного спостереження за ходом певних явищ, процесів), самостійне спостереження;

- *практичні методи навчання*: практичні роботи (для використання набутих знань у розв'язанні практичних завдань).

8. Очікувані результати

1. Уміти вибирати і аналізувати інформацію про стан пацієнта.
2. Проводити фізичну терапію пацієнтів/клієнтів різного віку зі складними патологічними процесами та порушеннями.
3. Оцінювати, обговорювати та застосовувати результати наукових досліджень у клінічній, науковій, освітній та адміністративній діяльності.
4. Проводити опитування (суб'єктивне обстеження) пацієнта/клієнта для визначення порушень функції, активності та участі.
5. Спілкуватися з пацієнтом/клієнтом для визначення його потреб та очікувань щодо його рухової активності та результатів фізичної терапії.
6. Створювати (планувати) програму фізичної терапії окремо, або як частину індивідуального реабілітаційного плану.
7. Реалізовувати програми фізичної терапії окремо, або як частину індивідуального реабілітаційного плану відповідно до наявних ресурсів і оточення.
8. Здійснювати етапний, поточний та оперативний контроль стану пацієнта/клієнта, аналізувати результати виконання програми фізичної терапії.

9. Коректувати хід виконання програми фізичної терапії на основі аналізу запланованих та досягнутих результатів.

9. Засоби оцінювання

Контроль успішності діяльності студента з вивчення даної дисципліни поєднує в собі декілька різновидів контрольних заходів: поточний, рубіжний (модульний) та підсумковий контроль (екзамен). Результати підсумкового контролю проставляються у залікову відомість.

Поточний контроль охоплює контрольні заходи, що відбуваються під час практичних занять (усні та письмові відповіді на контрольні питання практичного заняття), а також оцінювання результатів виконання самостійної роботи.

Рубіжний (модульний) контроль успішності проводиться у формі виконання усних та письмових завдань та/або проведення фронтального опитування студентів відповідно до пройдених тем включаючи відповіді на ситуаційні задачі. Модульний контроль є необхідним та обов'язковим елементом рейтингової технології освітнього процесу та проводиться у два етапи – в середині й наприкінці навчального семестру (змістовний модуль 1 та змістовний модуль 2).

10. Критерії оцінювання

Поточне тестування та самостійна робота													Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовний модуль 1							Змістовний модуль 2							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	20	100
5	5	5	5	5	5	12	5	5	5	5	5	13		

T1, T2 ... T13 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D		
60-69	E	задовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

11. Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій з дисципліни: «Фізична терапія в кардіології та пульмонології». URL: <https://moodle.zp.edu.ua/course/view.php?id=6806>.

2. Практичні роботи з дисципліни: «Фізична терапія в кардіології та пульмонології». URL: <https://moodle.zp.edu.ua/course/view.php?id=6806>.

12. Рекомендована література

Базова

1. Березовський Н. А., Триняк Н. Г. ЛФК при захворюваннях дихальних шляхів та легень. К. : Здоров'я, 2017. 112 с.
2. Богдановська Н. В. Кальонова І. В. Фізична реабілітація засобами фізіотерапії : підруч. Суми : Унів. кн., 2020. 328 с.
3. Богдановська Н. В., Кальонова І. В. Фізична реабілітація різних нозологічних форм: навчальний посібник. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. 314 с.
4. Григус І. М., Брега Л. Б. Фізична терапія в кардіології: навчальний посібник. Рівне : НУВГП, 2018. 268 с. URL: <http://surl.li/axdrr> (дата звернення: 08.08.2023).
5. Григус І. М., Нагорна О. Б. Основи фізичної терапії : навчальний посібник. Одеса: Олді+, 2022. 150 с.
6. Григус І. М. Фізична реабілітація в пульмонології: навчальний посібник. Вид. 2-ге, виправлене. Рівне : НУВГП, 2018. 285 с.
7. Залозна Н.О., Корж З. О. Застосування фізіотерапії в реабілітації хворих на пневмонію. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*. 2015. С. 146-149.
8. Індіка С. Я., Сітовський А.М. Фізична реабілітація після інфаркту міокарда в домашніх умовах: навчальний посібник. Луцьк: РВВ ЛІРОЛ Університету «Україна», 2014. 150 с. URL: https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/20980/1/indyka_2014.pdf (дата звернення: 08.08.2023).
9. Івасик Н. О. Фізична реабілітація при порушеннях діяльності органів дихання : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. фізкультурного профілю. Вид. 2-ге, виправлене і доповнене. Л.: Український бестселер. Тріада плюс, 2012. 192 с.
10. Колоденко О. В. Сучасні підходи до фізичної реабілітації хворих з ішемічною хворобою серця та супутньою патологією після хірургічної реваскуляризації міокарду. *Scientific Journal «ScienceRise: Medical Science»*. 2017. С. 28-32.
11. Крахмалова О. О., Калашник Д. М., Талалай І. В. Пульмонологічна реабілітація хворих на хронічне обструктивне захворювання легень. *Український пульмонологічний журнал*. 2013, № 1. С. 17-27.
12. Магльований А. В., Мухін В. М., Магльована Г. М. Основи фізичної реабілітації. Львів : ВМС, 2006. 148 с.
13. Марченко О., Ломаковський О., Манжуловський В. Роль рухової активності у фізичній реабілітації хворих із захворюваннями серцево-судинної системи. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. № 2. 2015. С. 101-105.
14. Михалюк Є. Л., Резніченко Ю. Г. Терапевтичні вправи : підручник. Запоріжжя : ЗДМУ, 2020. 228 с.
15. Мурза В. П. Фізична реабілітація: підручник. К.: Орлан, 2004. 559 с.

16. Мухін В. М. Фізична реабілітація : підручник. Київ: Олімпійська література, 2010. 486 с.
17. Окамото Гері Основи фізичної реабілітації Перекл. з англ. Львів:Галицька видавнича спілка, 2002. 325 с.
18. Основи реабілітації, фізичної терапії, ерготерапії : підручник / за ред.: Л. О. Вакуленко, В. В. Клапчука. – Тернопіль : ТДМУ : Укрмедкнига, 2020. 372 с.
19. Попович Д. В., Коваль В. Б., Шафранський В. В., Салайда І. М. Реабілітація хворих із серцево-судинною патологією. *Вісник наукових досліджень*. 2017. №1. С. 44-45.
20. Реабілітація пацієнтів із серцево-судинними захворюваннями: історичні віхи, сучасні підходи, місце в клінічній практиці та виклики / Шумаков В. О., Малиновська І. Е., Бабій Л. М., Терещенко Н. М. *Український кардіологічний журнал*. Т. 26. №4. 2019. С. 44–55.
21. Серцево-судинні захворювання Класифікація, стандарти діагностики та лікування. За ред. академіка В.М. Коваленка, професора М.І. Лутая, професора Ю.М. Сиренка, професора О.С. Сичова. 2-ге видання, перероблене і доповнене. – К: Моріон, 2016. 192 с.
22. Сітовський А. М. Лікувальна фізична культура при захворюваннях серцево-судинної системи. Луцьк: Луцький інститут розвитку людини, 2005. 260 с.
23. Спортивна медицина і фізична реабілітація / Шаповалова В. А. та ін. К.: Медицина, 2008. 246 с.
24. Сухан В. С., Дичка Л. В., Блага О. С. Лікувальна фізична культура при захворюваннях органів дихання: методичні рекомендації. Ужгород: АУТДОР-ШАРК, 2014. 51 с.
25. Сучасні класифікації та стандарти лікування захворювань внутрішніх органів. Невідкладні стани в терапії. Аналізи: нормативні показники, трактування змін / за ред. Ю. М. Мостового. 28-ме вид., змін. Київ : Центр ДЗК, 2021. 800 с.

Допоміжна

1. Вибір і застосування фізіотерапевтичних методів та курортних факторів при фізичній реабілітації хворих з патологією органів систем кровообігу та органів дихання: навч. посіб. / уклад. Михалюк Є. Л. та ін. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2016. 87 с.
2. Воропаєв Д. С., Єжова О. О. Основи фізичної реабілітації (загальна характеристика засобів фізичної реабілітації). Навчальний посібник. Суми. 2019. 72 с.
3. Грейда Б. П., Столяр В. А., Валецький Ю. М. Реабілітація хворих засобами лікувальної фізкультури. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2003. 310 с.
4. Козак Д. В. Лікувальна фізична культура : посібник. Тернопіль: ТДМУ. 2018. 108 с.
5. Козачок М. М., Висотюк Л. О., Селюк М. М. Клінічна пульмонологія. К.: ТОВ «ДСГ Лтд». 2015. 436 с.

6. Лікувально–реабілітаційний масаж : навч. посіб. / Вакуленко Д. В. та ін. Київ : ВСВ Медицина, 2020. 568 с.
7. Лікувальна фізкультура та спортивна медицина / За ред. Клапчука В. В., Дзяка Г. В. К: Здоров'я, 1995. 312 с.
8. Лікувальна фізкультура в клініці внутрішніх хвороб : навч. посіб. для лікарів лікувальної фізкультури, терапевтів, лікарів загальної практики-сімейної медицини, спеціалістів у галузі реабілітації / Малахов В. О., Кошелева Г. М., Петренко В. Ю., Хвисяк О. М. Харків : Ярославна, 2021. 278 с.
9. Основні клінічні синдроми в пульмонології : навчальний посібник для лікарів-інтернів за спец. «Загальна практика-сімейна медицина», «Внутрішні хвороби» / Кривенко В. І. та ін. Запоріжжя: ЗДМУ, 2018. 132 с.
10. Порада А. М., Солодовник О. В., Прокопчук Н. Є. Основи фізичної реабілітації. - К.: Медицина, 2008. 246 с.
11. Практичні аспекти фізичної терапії та ерготерапії : навчальний посібник / під ред. Добровольської Н. А., Федорича О. В., Тимченка А. С., Радомського І. П. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2021. – 368 с.
12. Хронічне обструктивне захворювання легень. Адапована клінічна настанова, основана на доказах. Наказ МОЗ України № 555 від 27.06.2013 р.
13. Реабілітаційний масаж : підруч. / Л. О. Вакуленко та ін. Тернопіль : ТДМУ "Укрмедкнига", 2019. 524 с.
14. Рекомендації Європейського товариства з гіпертензії та Європейського кардіологічного товариства з лікування артеріальної гіпертензії (2018 р.).
15. Рекомендації Української асоціації кардіологів з профілактики та лікування хронічної серцевої недостатності (2016 р.).
16. Рекомендації Європейського кардіологічного товариства з хронічних коронарних синдромів 2019 р.).
17. Рекомендації Європейського кардіологічного товариства з гострого коронарного синдрому 2017р.).
18. Фізична реабілітація, спортивна медицина: підручник для студ. вищих мед. навч. закладів / за ред. професора В.В. Абрамова та доцента О.Л. Смирнвої. Дніпропетровськ. Журфонд, 2014. 456 с.
19. Фізична терапія: підручник / Швесткова О. та ін. Київ, 2019. 272 с.
20. Хронічне обструктивне захворювання легень. Адапована клінічна настанова, основана на доказах / Наказ МОЗ України № 555 від 27.06.2013 р.

13. Інформаційні ресурси

1. <http://www.booksmed.com>
2. <http://www.cochrane.org>
3. <http://ukrcardio.org>
4. <http://www.consilium-medicum.com.ua/cm>
5. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/advanced>
6. <http://www.strazhesko.org.ua/advice>
7. <http://www.webcardio.org>
8. <http://www.who.ch>

9. <http://www.nlm.nih.gov>
10. <http://healthgate.com>
11. <http://www.kfinder.com>
12. <http://php.silverplatter.com>
13. <http://www.healthweb.org>
14. <http://www.pslgroup.com>
15. <http://www.healthgate.com>
16. <http://www.mdconsult.com>
17. www.rmj.net
18. <http://www.riada.kiev.ua>